

**Παιδικές αναμνήσεις
Καλοκαιρινές διακοπές στο χωριό
Δεκαετία του 1960**

**Αθανάσιος Γεωρ. Μανώλης
Καρδιολόγος**



“Το χωριό”

Όταν ήμουν μαθητής στο δημοτικό σχολείο, αλλά και αργότερα στο γυμνάσιο και στο λύκειο, σχεδόν κάθε καλοκαίρι περνούσα ένα δεκαπενθήμερο διακοπών στο «χωριό».

Το χωριό ήταν η Περίστα της ορεινής Ναυπακτίας, ο τόπος που γεννήθηκε και μεγάλωσε ο πατέρας μου. Η διαμονή στο χωριό ξεκινούσε συνήθως την τελευταία εβδομάδα του Ιουλίου και τέλειωνε γύρω στις δέκα του Αυγούστου. Το διάστημα αυτό συνέπιπτε με το μεγάλο πανηγύρι του χωριού, την παραμονή του Σωτήρος.

Οι διακοπές στην Περίστα ήταν και οι μοναδικές διακοπές της οικογένειας...

Η μετάβαση στο χωριό

Παρακάτω θα περιγράψω το ολοήμερο σχεδόν ταξίδι από την Αθήνα μέχρι την Περίστα, που έγινε τον Ιούλιο του 1971.

Όλη η οικογένεια ξεκίνησε από την Αθήνα με το λεωφορείο του ΚΤΕΛ για την Ναύπακτο και στη συνέχεια και μέσα στο καταμεσήμερο, με τον «καρνάβαλο» μέχρι το χωριό. Την δεκαετία του 1970, οι επισκέπτες προτιμούσαν τον δρόμο από την Ναύπακτο, διότι οι συνολικές ώρες του ταξιδιού ήταν λιγότερες από το να ακολουθήσουν την διαδρομή από το Αργίνιο και το Θέρμο.



Ο περιβόητος «καρνάβαλος». Έκανε πάσης φύσεως μεταφορές.

Από ανθρώπους, μέχρι εμπορεύματα και κότες.

Η συγκοινωνία στις άγονες γραμμές, τις δεκαετίες του 1960 και 1970.

Ο «καρνάβαλος» ήταν ένα μικρό λεωφορείο, δεκαέξι θέσεων περίπου, που είχε και καρεκλάκια ανάμεσα για τους υπεράριθμους. Ο «καρνάβαλος» κουβαλούσε τα πάντα. Ανθρώπους-επιβάτες, εμπορεύματα σε χάρτινα κιβώτια, παγοκολόνες τυλιγμένες σε λινάτσα, λαχανικά σε ξύλινα καφάσια, πεπόνια και καρπούζια, κρέατα, ψωμιά σε υφασμάτινα σακιά, εφημερίδες πρωινές δεμένες με σπάγκο, σταφύλια και σύκα, καμιά κότα κι ό,τι άλλο μπορούσε κανείς να φανταστεί. Κουβαλούσε από τον Έπακτο (Ναύπακτο), ό,τι παραγγελίες είχαν κάνει οι έμποροι και οι κάτοικοι των χωριών από τα οποία περνούσε το δρομολόγιο.

Καθημερινό δρομολόγιο, άπαξ ημερησίως, το μεσημέρι. Οδηγός ήταν ένας άνδρας θηριώδης με παχύ μουστάκι, κιτρινισμένο απ' τ' άφιλτρα βαριά τσιγάρα Αργινίου, που μόνιμα κρεμόντουσαν στα χοντρά του χείλη. Απέπνεε μια οσμή από ξινισμένο ιδρώτα και οινόπνευμα, ανακατεμένα με νικοτίνη.

Υπήρχε κι ο βοηθός τού οδηγού, που ήταν για όλες τις παρακατιανές δουλειές. Το νεαρό χωριατόπαιδο, σαν μαϊμού σκαρφάλωνε στον «ουρανό» του λεωφορείου κι ανεβοκατέβαζε τις σκεπασμένες με караβόπανο βαλίτσες των επιβατών. Στην διαδρομή, κατέβαινε κάθε τόσο από τον «καρνάβαλο» και έσπρωχνε, στην βαθιά χαράδρα, τις μεγάλες κοτρόνες που είχαν κυλίσει στον δρόμο, ώστε να μπορεί να περάσει το λεωφορείο.

Χωματόδρομος, λακκούβες, πέτρες, σκόνη, ζέστη, στροφές και τσούκου-τσούκου ο «καρνάβαλος» αγκομαχώντας, γραπωνόταν στα κακοτράχαλα βουνά. Ένας δρομέας μεγάλων αποστάσεων θα πήγαινε πιο γρήγορα.

Ο ιδρώτας έτρεχε αλμυρό ποτάμι κι ο καυτός καλοκαιρινός ήλιος με πλευροκοπούσε σε κάθε στροφή, κουρτινάκια στα παράθυρα δεν υπήρχαν και τα θολά, από την απλυσιά, τζάμια ήταν κατεβασμένα μέχρι την μέση. Σκόνη παντού, που έμπαινε ασταμάτητα από τα μισάνοιχτα παραθύρια σε κάθε ανηφορική στροφή. Η σπονδυλική στήλη ταρακουνιόταν, τα πόδια ήταν μαζεμένα, τα γόνατα τριβόντουσαν στο μπροστινό κάθισμα, το κεφάλι αναπηδούσε δεξιά-αριστερά και πάνω-κάτω, τα κουρασμένα βλέφαρα μάταια προσπαθούσαν να κλείσουν, οι εφημερίδες-βεντάλιες πέρα-δώθε να κάνουν λίγο αέρα, η μηχανή μούγκριζε σαν πεινασμένο και αγριεμένο θηρίο, μυρωδιά από καυσαέριο και πετρέλαιο ανακατεμένα. Ο βοηθός μοίραζε χάρτινες σακούλες για το ενδεχόμενο του εμετού... πολλές οι στροφές, αναθεμάτες!

Όμως, η «μουσική» με το κλαρίνο στη διαπασών, για τη διασκέδαση των μισοκοιμισμένων επιβατών και για να περνά «ευχάριστα» ο χρόνος. Κλαρίνο με πολλά παράσιτα από το παλιό και ταλαιπωρημένο κασετόφωνο. Αλλά, αυτό το εργαλείο διέθετε ο «καρνάβαλος» για να ξεχνιούνται, να απασχολούνται και να μην διαμαρτύρονται οι επιβάτες στην διαδρομή. Τσάμικα και καλαματιανά, που ήταν ηχογραφημένα στα καλοκαιρινά πανηγύρια. Ακούσματα από κλαρίνο, για να αρχίζει να μπαίνει ο επιβάτης στο «κλίμα» της ορεινής Ναυπακτίας. Αφόρητο βουητό στ' αφτιά, που σου «έσπαγε» το κεφάλι. Ο μόνος που την καταέβρισκε με τα τραγούδια, ήταν... ο οδηγός.

Η διάρκεια του ταξιδιού ήταν πέντε ώρες και βάλε, για τα εξήντα χιλιόμετρα του ανηφορικού χωματόδρομου. Όταν, επιτέλους, έφτανε ο «καρνάβαλος» στην πλατεία του χωριού, αισθανόσουν μια ανακούφιση για το τέλος του «μαρτυρίου» και μια εξάντληση σαν του διψασμένου οδοιπόρου μέσα στον καλοκαιρινό λίβα. Ευτυχώς, που το μεγάλο πλατάνι έριχνε την παχιά δροσιά του στους ταλαιπωρημένους επιβάτες... Η πλατεία του χωριού ήταν γεμάτη από ηλικιωμένους συνταξιούχους, που με περιέργεια έβλεπαν το ποιοί συγχωριανοί κατέβαιναν από τον «καρνάβαλο», για να περάσουν τις καλοκαιρινές διακοπές τους στην Περίστα.

Η ταλαιπωρία δεν είχε όμως ακόμη τελειωμό για μένα, διότι υπήρχε και η συνέχεια...

Ο ποδαρόδρομος στο ανηφορικό καλντερίμι για το σπίτι που βρίσκεται στον πάνω μαχαλά, κουβαλώντας τις βαλίτσες στα χέρια. Τα πόδια λύγιζαν, τα πνευμόνια αγκομαχούσαν, ο ιδρώτας «έπλενε» με αλάτι το μέτωπο, μούσκεμα το μπλουζάκι στο στήθος και στις μασχάλες... Σαν παιδί της πόλης, ήμουν ασυνήθιστος κι αγύμναστος σε τέτοιες «σκληρές» συνθήκες. Κατά τ' άλλα,... διακοπές να μού πετύχουν!

Όταν φτάναμε στο σπίτι, η μάνα μου σκούπιζε το πάτωμα από τα ζώδια που βρισκόντουσαν σκοτωμένα όλο τον χειμώνα και σφουγγάριζε από άκρη σε άκρη. Αφού γινόταν μία πρόχειρη τακτοποίηση ώστε να μπορέσουμε να μείνουμε με «ασφάλεια», στη συνέχεια ζέσταινε νερό στο μεγάλο τσουκάλι, για να πλυθούμε και να φύγει η σκόνη που είχε ποτίσει τα ρούχα και τα μαλλιά μας. Θερμοσίφωνο εκείνη την εποχή δεν υπήρχε, αφού το ρεύμα δεν είχε ακόμη φτάσει στο χωριό. Λάσπη καφετιά τ' απόνερα από το μπάνιο στην αυλή κυλούσαν στον από κάτω κήπο. Φαγητό πρόχειρο στη συνέχεια (η γιαγιά μου η Σπυριδούλα που μόνιμα έμενε στο χωριό είχε πεθάνει) και κατευθείαν για ύπνο στο σιδερένιο κρεβάτι με τον παλιό σομιέ να τρίζει. Ύπνος βαθύς μέχρι τ' άλλο πρωί, που σηκώνόμουν με τα μέλη μου πιασμένα από την υποχρεωτική «γυμναστική» της προηγούμενης μέρας.

Πολλές φορές είχα πει με αγανάκτηση και είχα υποσχεθεί στον εαυτό μου, ότι αυτή θα ήταν η τελευταία φορά που θα επισκεπτόμουν την Περίστα!

Δεν ξαναπάω στο χωριό!!!

Ευτυχώς, που... δεν κράτησα τον λόγο μου!

Το νερό

Μέχρι να φτιαχτεί το υδραγωγείο και να γίνει η άρδευση του χωριού με σωλήνες, οι κάτοικοι του πάνω μαχαλά (εκεί είναι κτισμένο το πατρικό σπίτι) έπαιρναν νερό από την

βρύση-πηγή στο Κεφαλάρι (σημ. σήμερα, αυτή η βρύση έχει καταστραφεί από μια κατολίσθηση και υπάρχει μόνο μια μικρή πηγή με τρεχούμενο νερό).

Η βρύση με το κρύο νερό από το Ξεροβούνι, ήταν σε απόσταση καμιά εκατοστή μέτρα από το σπίτι μας. Το νερό κουβαλιόταν από την πηγή μέσα σε μια ξύλινη βαρέλα, που την έβαζαν στην πλάτη και την έδεναν με σχοινιά για να μην πέσει.

Αυτή η βαρέλα υπάρχει ακόμη στο σπίτι και χρησιμοποιείται σαν διακοσμητικό τραπεζάκι, που πάνω έχει τοποθετηθεί ένα φώς για διάβασμα.



Η βαρέλα για την μεταφορά του νερού από την κοντινή πηγή.

Η βαρέλα κουβαλιόταν στην πλάτη.

Ανάμνηση: Η πηγή στο Κεφαλάρι, ήταν ο τόπος «συνάντησης» των γυναικών του πάνω μαχαλά. Κάθε μια περίμενε να έρθει η σειρά της, να γεμίσει την βαρέλα με το νερό και να την κουβαλήσει στο σπίτι της. Θυμάμαι την γιαγιά μου Σπυριδούλα να κουβαλάει, σκυφτή και αγκομαχώντας, στην πλάτη της την βαριά βαρέλα με το νερό, που την είχε δεμένη στο σώμα της με μια τριχιά (χοντρό σχοινί). Μια ή δύο φορές την ημέρα έκανε την ίδια διαδρομή, με το ίδιο βάρος στην πλάτη, με το ίδιο λαχάνιασμα και το ίδιο αγκομαχητό. Σκληρές οι γυναίκες του χωριού, είχαν συνηθίσει το κουβάλημα στην ράχη τους και το είχαν αποδεχτεί αδιαμαρτύρητα, αφού δεν μπορούσαν να κάνουν και κάτι άλλο. Πολλές φορές πήγαινε κι ο πατέρας μου να κουβαλήσει το νερό από την πηγή. Όταν η βαρέλα ερχόταν στο σπίτι, το νερό ήταν κατάκρυο και όλοι μας τρέχαμε να πιούμε και να δροσιστούμε. Το κρύο νερό ήταν μια απόλαυση στην κάψα του καλοκαιριού. Με το νερό από την βαρέλα γινόταν και η λάτρα του σπιτιού.

Εμένα, μού είχαν κάνει δώρο μια μικρή ξύλινη βαρελίτσα-παγούρι κι έτσι κουβαλούσα κι εγώ το νερό μου από το Κεφαλάρι. Μέχρι να φτάσω στο σπίτι όμως, είχα πιεί την μισή βαρελίτσα...

Διψούσα για κρύο νερό και το απολάμβανα...



Το παγούρι-βαρελίτσα μου.

Το νερό για το πλύσιμο των ρούχων και των αντικειμένων (πιάτα, ταψιά, κατσαρόλες, κλπ.) ζεσταινόταν με σιγανή φωτιά στην αυλή μπροστά από την κουζίνα (στο ισόγειο) σε ένα μεγάλο καζάνι. Το πλύσιμο γινόταν στην αυλή και τα απόνερα κυλούσαν στον από κάτω ακαλλιέργητο κήπο μας. Απορρυπαντικά δεν υπήρχαν και για να καθαριστούν τα σκεύη χρησιμοποιούσαν άμμο, φερμένη από τον Φίδαρη.

Όταν ήμουν μικρός και η οικογένεια επισκεπτόταν το χωριό για τις καλοκαιρινές διακοπές της, η μάνα μου έκανε «μπάνιο» εμένα και την αδελφή μου στην αυλή, ρίχνοντας το νερό με το κατσαρολάκι. Στο κατσαρολάκι γινόταν η ανάμειξη του ζεστού με το κρύο νερό και η απαραίτητη δοκιμή για την επιτρεπτή θερμοκρασία γινόταν με τα ακροδάχτυλα. Χρησιμοποιούσε πράσινο σαπούνι για πλύσιμο στο σώμα και για το λούσιμο. Μετά το λούσιμο έριχνε ξίδι στα μαλλιά, για να φύγει τελείως το σαπούνι.

Το πρόσωπό μας το πλέναμε από ένα σιδερένιο ντεπόζιτο με μια βρυσούλα στον πάτο της, που ήταν τοποθετημένο ψηλά στο ξύλινο χαγιάτι και κρεμόταν από ένα μεγάλο καρφί στο δοκάρι.



Ο νιπτήρας στο χωριό.

Τα απόνερα με την σαπουνάδα μαζευόντουσαν σε μια σιδερένια λεκάνη και όταν αυτή ξεχείλιζε, έτρεχαν ανάμεσα στα ξύλα του πατώματος και από τις χαραματιές έπεφταν στην χωμάτινη αυλή. Στη λιμνούλα που σχηματιζόταν από τα σαπουνόνερα μαζευόντουσαν μέλισσες και σφήγγες. Ευτυχώς, που με την ζέστη του μεσημεριού το νερό γρήγορα εξατμιζόταν. Μού είχαν πει να μην διώχνω τις σφήγγες με τα χέρια, γιατί μπορεί να με τσιμπήσουν. Δεν άκουγα όμως και με ένα καπάκι από κατσαρόλα προσπαθούσα, μάταια, να τις απομακρύνω. Αυτές ξαναρχόντουσαν και με κυνηγούσαν μέχρι την άκρη της αυλής. Ήθελαν να με εκδικηθούν, έτσι νόμιζα.

Το νερό στο σπίτι ήρθε με τους σωλήνες το έτος 1968. Το υδραγωγείο είχε φτιαχτεί στην Γκιώνα, το ψηλότερο σημείο του χωριού. Το καλοκαίρι το νερό δεν έφτανε για όλο το 24ωρο, γιατί ήταν μεγάλη η κατανάλωση από τους παραθεριστές και ακόμη, γιατί μερικοί πότιζαν και τους κήπους τους το βράδυ. Έτσι, το νερό κοβόταν πολλές ώρες στην διάρκεια της ημέρας.

Τα τελευταία χρόνια φτιάχτηκε και δεύτερο υδραγωγείο και το νερό είναι τώρα άφθονο για όλο το χωριό.

Ανάμνηση: ο υπεύθυνος για την διανομή του νερού στο χωριό ήταν ο Σωτήρης (ή αλλιώς μπουρλοΣωτήρης), ένας τύπος που το παρατσούκλι τού ταίριαζε απόλυτα. Όλες οι νοικοκυρές είχαν παράπονα μαζί του, γιατί στο ξαφνικό και χωρίς προειδοποίηση τούς έκοβε το νερό, με αποτέλεσμα να μην έχουν ολοκληρώσει πολλές φορές την λάτρα του σπιτιού. Στις διαμαρτυρίες των γυναικών, αυτός απαντούσε αγανακτισμένος και νευριασμένος. Οι φωνές του ακουγόντουσαν σε όλο το χωριό και η φρασεολογία του προκαλούσε τα γέλια. Αρκετές φορές οι γυναίκες τον «τσιγκλούσαν» εξεπίτηδες για να

γελάσουν με τις απαντήσεις που έδινε και με τα σχόλια που έκανε για κάθε μία από αυτές. Άλλες γυναίκες τον καλόπιαναν με γλυκόλογα, μπας και τους αφήσει το νερό περισσότερη ώρα. Ο Σωτήρης όμως δεν έκανε χατίρια και είχε πάρει σοβαρά τον ρόλο, που τού έδινε η απόλυτη εξουσία στη διανομή του νερού.

Απευθυνόμενος στην διαμαρτυρούμενη γιαγιά μου, της έλεγε: «Μανώλο, όλο παράπονα μού 'σε... Έλα να κάνεις εσύ αυτή τη δουλειά... Αϊ παράτα με... Τσιμουδιά γριά Μανώλο, γιατί θα στο κόψω τελείως, μια κι όξω... Ας μην ήταν ο γιατρός και θα σου 'λεγα εγώ... Πανάθεμά σε...»

Το φως

Μέχρι να έρθει ο ηλεκτρισμός στο χωριό, για τον φωτισμό στο σπίτι χρησιμοποιούνταν οι γυάλινες λάμπες και το λουξ. Το καύσιμο ήταν το φωτιστικό πετρέλαιο.

Η γυάλινη λάμπα είχε ένα φυτίλι που ήταν βουτηγμένο στο πετρέλαιο. Το λουξ είχε ένα σφαιρικό φυτίλι από αμίαντο και λειτουργούσε σαν γκαζιέρα. Σε ένα θάλαμο αποθηκευόταν το φωτιστικό πετρέλαιο και σε άλλο θάλαμο ο συμπιεσμένος αέρας από το «τρομπάρισμα». Ο απελευθερωμένος, μέσω ενός μπεκ, αέρας έσπρωχνε το πετρέλαιο στο φυτίλι, το οποίο πυρακτωνόταν και φώτιζε. Όσο πιο πολύ τρόμπαρα κανείς, τόσο και το φως δυνάμωνε. Το λουξ φώτιζε περισσότερο, σε σχέση με την λάμπα.

Επίσης, οι φακοί με τις πλακέ μπαταρίες ήταν απαραίτητοι για την μετακίνηση στην αυλή, όταν το φεγγάρι ήταν φτωχό.



Αριστερά: το λουξ και η γυάλινη λάμπα.
Δεξιά: ο φακός με τις τετράγωνες μπαταρίες.

Ανάμνηση: θυμάμαι ότι, στην προσπάθεια να δώσει η γυάλινη λάμπα περισσότερο φως, ανέβαζε ο πατέρας μου το φυτίλι περισσότερο, ώστε η φλόγα να μεγαλώσει. Στα αδέξια δικά μου χέρια, αυτή η προσπάθεια είχε σαν αποτέλεσμα να σπάει η γυάλινη λάμπα, γιατί ανέβαζα πολύ το φυτίλι και υπέρμετρα θερμαινόταν το γυαλί. Ακόμη, είχα «ανακαλύψει», ότι αν κλείσω για λίγο την έξοδο του αέρα στο πάνω μέρος της γυάλινης λάμπας, αυτή θάμπωνε. Υλοποιώντας αυτή την «ανακάλυψή» μου, κατάφερα να σπάσω αρκετές... Το λουξ δεν τολμούσα να το αγγίξω, γιατί φοβόμουν μήπως με το τρομπάρισμα γίνει καμιά... έκρηξη.

Στην πλατεία του χωριού, ο φωτισμός γινόταν με λουξ, που κρεμόντουσαν στα κλαριά του μεγάλου πλατάνου. Τα σοκάκια γύρω από την πλατεία ήταν πήχτρα στο σκοτάδι. Που και που έβλεπες κανένα άνθρωπο να ξεπροβάλλει κρατώντας τον φακό στο χέρι και η χλωμή φωτεινή δέσμη να στρέφεται προς τα κάτω, άλλοτε δεξιά και άλλοτε αριστερά, σε μια προσπάθεια να μην σκοντάψει στις πέτρες που ξεφύτρωναν στο διάβα του.

Το κάθε καφενείο είχε τα δικά του κρεμασμένα λουξ για να μπορούν να βλέπουν οι πελάτες. Μέσα στα καφενεία-μπακάλικά, ο φτωχός φωτισμός δημιουργούσε μια εικόνα

μυστηρίου, με ποικιλόμορφες σκιάσεις από τα εμπορεύματα στα ράφια, τα μισοάδεια σακιά (από λινάτσα) στοιβαγμένα στο ξύλινο πάτωμα, και τα μισοφωτισμένα πρόσωπα των ανθρώπων που αγόραζαν τρόφιμα για την επομένη.

Καθημερινές και πρωτόγνωρες ρομαντικές εικόνες, μιας όχι τόσο μακρινής εποχής.

Η νύχτα στο χωριό

Όταν το βράδυ ξεκινούσαμε την μεγάλη ανηφόρα στο νεροφαγομένο πέτρινο σοκάκι για να επιστρέψουμε από την πλατεία του χωριού στο σπίτι, ο πατέρας φώτιζε τον δρόμο με ένα λουξ που κουβαλούσε μαζί του από το απόγευμα. Το λουξ το άναβε στην πλατεία και η ανάβαση γινόταν σιγά-σιγά, ώστε να μπορεί να βλέπει, με δυσκολία, όλη η οικογένεια.

Μόλις φτάναμε στο σπίτι, η γιαγιά μάς περίμενε στα σκοτεινά, καθισμένη στις πέτρινες σκάλες που οδηγούσαν στο χαγιάτι. Πολλές φορές ήταν δύσκολο να την διακρίνεις στο θεοσκόταδο με τα μαύρα ρούχα που φορούσε και το παραδοσιακό τσεμπέρι να σκεπάζει το μισό της πρόσωπο και να φαίνονται μόνο τα μάτια. Η γιαγιά περίμενε υπομονετικά και στωικά το μοναχοπαιδί της, την νύφη και τα εγγόνια. Φιγούρα αρχαίας τραγωδίας που καρτερικά επιζητούσε την λύτρωση από την εθελούσια μοναξιά...

Η γιαγιά μου δεν κατέβαινε ποτέ στην πλατεία του χωριού, παρά τα παρακάλια του πατέρα μου. Αυτή είχε αποφασίσει να κάθεται στην «ρίζα» της, αφότου έμεινε χήρα από τα μέσα της κατοχής. Ζούσε με τις αναμνήσεις της και καμαρώνοντας τον γιο της τον γιατρό, με την φамίλια του.

Μόλις μπαίναμε στο σπίτι, ο πατέρας άναβε τις λάμπες, μία σε κάθε δωμάτιο. Κρεμούσε το λουξ στο χαγιάτι, ώστε να φωτίζεται καλά το τραπέζι για να φάμε το βραδινό μας. Οι πεταλούδες της νύχτας έκαναν ξέφρενο χορό γύρω από το λουξ και οι γρύλοι τραγουδούσαν ασταμάτητα. Κάποια τζιτζίκια είχαν ξεχαστεί από το πρωί και «μιλούσαν» ακόμη μεταξύ τους. Μακριά, η δεκοχτούρα άρχιζε το θλιμμένο κάλεσμα.

Όταν το φαγητό τελείωνε, τα πιάτα μαζεύνοντουσαν για να μην μάς «επισκεφτεί» κανένα ποντίκι και το φως στο χαγιάτι χαμήλωνε. Σε λίγο έσβηνε τελείως, όταν η γιαγιά πήγαινε για ύπνο.

Ο πατέρας, η μάνα, η αδελφή μου κι εγώ, καθόμασταν μόνοι στο ξύλινο χαγιάτι, παρέα με το φώς του φεγγαριού. Χαμηλόφωνη κουβεντούλα, με τα νέα από το χωριό σε προτεραιότητα και ιστορίες του πατέρα από τα παιδικά του χρόνια. Κάπου κάπου σταματούσε η οικογενειακή κουβεντούλα, διότι ακουγόντουσαν κάτι περίεργοι ήχοι, σαν γρύλισμα, από τα νυκτόβια ζωάκια που κυκλοφορούσαν ανεμπόδια μέσα στην πλούσια βλάστηση που περιέβαλε το σπίτι. Ήχοι του βουνού και του χωριού, άγνωστοι σε μένα, το παιδί της πόλης. Στην απόλυτη ησυχία της νύχτας και στο «άγνωστον» που δημιουργεί το σκοτάδι, αυτοί οι διαφορετικοί και «ξένοι» ήχοι με φόβιζαν.

Ανάμεσα από την φυλλωσιά του μεγάλου δέντρου (φτελιά) που τα κλαριά του είχαν αγκαλιάσει το ξύλινο χαγιάτι, το βλέμμα θωρούσε τον σκοτεινό όγκο του αντικριστού βουνού και οι λάμπες από το απέναντι χωριό χλωμά τρεμόπαιζαν, θαμπές κηλίδες στο μαύρο φόντο.

Τα αστέρια στον ουρανό φώτιζαν σαν μικρά κεριά. Η καθαρότητα της ατμόσφαιρας στο βουνό και το πυκνό σκοτάδι λόγω της απουσίας αντανakλώμενου φωτός από το χωριό, με έκανε να μπορώ να διακρίνω και να φαντάζομαι πολλούς γεωμετρικούς αστερίνους σχηματισμούς. Η μεγάλη άρκτος ήταν το πιο συνηθισμένο σύμπλεγμα αστεριών που αναζητούσαν τα παιδικά μάτια. Κάπου φαινόταν και η πούλια, που φώτιζε περισσότερο από τα άλλα αστέρια, λες κι ήταν ο αρχηγός τους. Ο γαλαξίας, ένα στικτό λευκό σεντόνι ξετυλιγόταν από πάνω και χανόταν στον ορίζοντα των βουνοκορφών.

Μόλις ο πατέρας τέλειωνε το τσιγάρο (κομμένο πάντα στη μέση για να μην καπνίζει πολύ), κατευθείαν η αδελφή μου κι εγώ πηγαίναμε στο κρεβάτι. Με την λάμπα στον τοίχο προσπαθούσα να διαβάσω τα εικονογραφημένα κλασσικά περιοδικά που είχα φέρει από

την Αθήνα. Περισσότερο όμως τα ξεφύλλιζα, βλέποντας με δυσκολία τις γνωστές μου εικόνες. Ταξίδευα παρέα με τους ήρωες σε μακρινούς τόπους, ντυνόμουν υπότης ή καουμπόης, κάλπαζα πάνω στο άλογο, ήμουν ο ναύαρχος στο καράβι, περνούσα λιβάδια και ποτάμια με το αυτοκίνητο, και σε λίγο με έπιανε το χασμουρητό. Το περιοδικό ξεγλιστρούσε αργά-αργά από τα χέρια μου και ένας γλυκός ύπνος με έπαιρνε στην αγκαλιά του.

Ησυχία απόλυτη...

Σκοτάδι πήχτρα...

Κουκουλωμένος με την κουβέρτα μέχρι πάνω, ξυπνούσα το άλλο πρωί.

Το φαγητό

Ηλεκτρικές συσκευές στο σπίτι δεν υπήρχαν. Για την παρασκευή του φαγητού, εκτός από τον πέτρινο φούρνο, που όλο και πιο αραιά χρησιμοποιούνταν, υπήρχε «μάτι» με φιάλη γκαζιού. Όλα τα μαγειρικά σκεύη ήταν στην μικρή ισόγεια κουζίνα.

Η ντοματοσαλάτα, οι τηγανιτές πατάτες, τα κίτρινα αυγά από τις κότες, το τυρί από τον βλάχο και η τσανάκα με το παχύ γιαούρτι, αποτελούσαν την συνηθισμένη διατροφή. Τα φρέσκα φασολάκια από τον κήπο μαγειρευόντουσαν πιο αραιά. Τα μελαλίδικα φαγητά ήταν πολύ σπάνια. Άντε καμιά τυρόπιττα ή καμιά χορτόπιτα με φύλλο χειροποίητο από την γιαγιά μου (όσο αυτή ζούσε).

Η φύλαξη του φαγητού γινόταν μέσα στο «φανάρι», που ήταν ένα σιδερένιο κουτί με σήτα γύρω-γύρω, ώστε να μην μπαίνουν τα έντομα (μύγες, σφίγγες, κλπ.).

Το ψωμί ήταν πάντα «μπαγιατίτικο», δύο ή τριών ημερών. Φούρνος δεν υπήρχε στο χωριό και το ψωμί ερχόταν, μετά από παραγγελία, με τον «καρνάβαλο» από το Θέρμο.



Το «φανάρι», που χρησίμευε για την φύλαξη των τροφίμων.

Το ψυγείο

Στο σπίτι υπήρχε ένα ξύλινο ψυγείο πάγου για την διατήρηση των τροφίμων τους καλοκαιρινούς μήνες. Η παγοκολόνα έμπαινε στο πάνω μέρος του ψυγείου, σε ειδική σιδερένια θήκη. Δίπλα στην θήκη με την παγοκολόνα υπήρχε ένα σιδερένιο ντεπόζιτο, μέσα στο οποίο έβαζαν πόσιμο νερό. Το νερό κρύωνε από τον πάγο και έβγαινε από το ντεπόζιτο με μια εξωτερική βρυσούλα.

Για λίγες ώρες μπορούσαμε να πίνουμε κρύο νερό, γιατί μετά έλειωνε ο πάγος.

Η παγοκολόνα ερχόταν με το λεωφορείο της γραμμής («καρνάβαλος») από το Θέρμο. Κατακαλόκαιρο με την πολύ ζέστη και μέχρι να έρθει η τυλιγμένη σε λινάτσα παγοκολόνα στο σπίτι, αργά το απόγευμα, παρέμενε το ένα τέταρτο της κολώνας και λιγότερο. Η υπόλοιπη είχε λιώσει... Μέχρι την άλλη μέρα το πρωί, το νερό, τα φρούτα και τα

τρόφιμα διατηρούνταν δροσερά. Μετά, το ψυγείο χρησίμευε μόνο σαν αποθηκευτικός χώρος...



*Το ξύλινο ψυγείο του πάγου.
Το καλοκαίρι διατηρούσε τα τρόφιμα δροσερά,
για μισή μέρα περίπου.*

Η παγοκολόνα μεταφερόταν από την πλατεία του χωριού μέχρι το σπίτι από ένα «παιδί», στο οποίο ο πατέρας έδινε ένα φιλοδώρημα κάθε φορά.

Το ξύλινο ψυγείο του πάγου δεν υπάρχει σήμερα, διότι χαρίστηκε στους γειτόνους μαζί με άλλα οικιακά σκεύη, όταν η γιαγιά μου πέθανε.

Το ηλεκτρικό

Το ηλεκτρικό ήρθε στο χωριό το έτος 1970. Από τότε, οι συνθήκες διαβίωσης άλλαξαν προς το καλύτερο και προς το πιο άνετο.

Η γυάλινη λάμπα, το λουξ και ο φακός κλείστηκαν στα ντουλάπια. Δεν πετάχτηκαν όμως, για το ενδεχόμενο διακοπής του ρεύματος, ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες.

Με τον ηλεκτρισμό στο χωριό χάθηκε η ρομαντική ατμόσφαιρα που προσέφερε το ημίφως...

Το σπίτι εξοπλίστηκε με ψυγείο και ηλεκτρικά «μάτια». Επίσης αγοράστηκαν ηλεκτρικά καλοριφέρ για το κρύο του χειμώνα.

Οι κότες

Όσο ζούσε η γιαγιά μου, στο ισόγειο δωμάτιο (κατώι) του κυρίου οικήματος υπήρχαν κότες. Πρέπει να ήταν τρεις με τέσσερις.

Ανάμνηση: θυμάμαι τα αυγά που μάζευε η γιαγιά μου σχεδόν κάθε μέρα, αφήνοντας κάθε φορά κι ένα αυγό στην θέση που τα γεννούσαν οι κότες, ώστε να ξέρουν πού θα τα ξανακάνουν. Μικρός σαν ήμουν, έμπαινα στο κατώι και έκανα «σαματά» για να τρομάξω τις κότες και να τīs ακούω να καθαρίζουν.

Η κατσίκα

Στο ισόγειο δωμάτιο του μικρού οικήματος («ιατρείου») υπήρχε η κατσίκα. Όλες οι οικογένειες του χωριού είχαν από μια, τουλάχιστον, κατσίκα. Την θεωρούσαν μέλος του σπιτιού και την φρόντιζαν ιδιαίτερα. Από την κατσίκα έπαιρναν καθημερινά το γάλα και παρασκεύαζαν το τυρί και το γιαούρτι.

Τα σοκάκια του χωριού ήταν γεμάτα από τα σφαιρικά περιττώματα των κατσικών (καβαλίνες τα έλεγαν), τα οποία χρησιμοποιούσαν και σαν λίπασμα για τους κήπους τους.

Ανάμνηση: Το δωμάτιο και ο γύρω χώρος στην αυλή ήταν γεμάτος από «καβαλίνες», δηλ. από τα περιττώματα της κατσίκας. Κάθε μέρα η γιαγιά μου την έβγαζε για βοσκή, σέρνοντάς την με ένα σκοινί, που ήταν δεμένο στο λαιμό της. Ο ήχος από το καμπανάκι που κρεμόταν στο λαιμό της ήταν χαρακτηριστικός.

Θυμάμαι ακόμη, ότι η κοιλιά της κατσίκας ήταν ετερόπλευρα φουσκωμένη, από άγνωστη αιτία. Την είχε πάει σε «γιατρό», αλλά καθαρή απάντηση δεν είχε πάρει για το τί έφταιγε.

Θυμάμαι το άρμεγμα της κατσίκας από την γιαγιά μου και το γάλα που το διπλόέβραζε η μάνα μου πριν μας το δώσει για να το πιούμε. Παχύ γάλα, με πέτσα που σκέπαζε όλο το ποτήρι. Κάθε φορά την έβγαζα με το μεγάλο κουτάλι και την πετούσα, γιατί την σιχαινόμουν (ακόμη και τώρα την αφαιρώ...).

Όταν η γιαγιά μου είχε αρρωστήσει και πλέον δεν μπορούσε να περιποιηθεί την κατσίκα, την έδωσε για σφάξιμο στο χασάπη του χωριού.

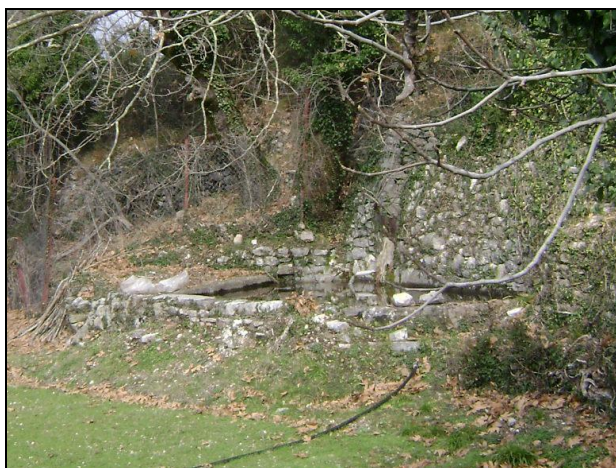
Ο κήπος

Ο κήπος της οικογένειας ήταν στην θέση «Γούρνες», καμιά διακοσαριά μέτρα από το σπίτι και στο βορεινό άκρο του χωριού. Σε αυτόν τον κήπο, η γιαγιά μου Σπυριδούλα καλλιεργούσε φασολάκια, αγγουράκια, ντομάτες και κολοκυθάκια. Το καλοκαίρι και όσο ακόμη ζούσε η γιαγιά μου, η οικογένεια έτρωγε φρέσκα ζαρζαβατικά, που ήταν πολύ νόστιμα μαγειρεμένα στην κατσαρόλα που από κάτω έκαιγε η φωτιά με τα ξύλα, ή στον πέτρινο ξυλόφουρνο της μικρής κουζίνας στο ισόγειο του σπιτιού.

Ο μικρός αυτός κήπος ποτιζόταν με νερό από την παρακείμενη γούρνα, που γέμιζε από μια πηγή. Το νερό έτρεχε στην γούρνα από ένα κοίλο κομμάτι ξύλου που ήταν στο μέρος που ανάβλυζε η πηγή μέσα από την γη.

Από την πηγή αυτή, η γιαγιά μου έφερνε και νερό στο σπίτι, κάθε φορά που πήγαινε για πότισμα.

Το κουβαλούσε στην πλάτη της με την γνωστή βαρέλα...



*Η γούρνα με την πηγή όπως είναι σήμερα.
Ο κήπος έχει εγκαταλειφθεί.*

Ανάμνηση: Στην γούρνα πήγαινα πολλές φορές μαζί με την γιαγιά μου, για βόλτα και από περιέργεια... Θυμάμαι, ότι για να ποτίσει τον μικρό κήπο αφαιρούσε την βουλώστρα (κυλινδρικό ξύλο τυλιγμένο με πανιά) από την τρύπα-αποχέτευση που βρισκόταν στον πάτο της γούρνας και το νερό έρεε άφθονο μέσα στα χωμάτινα αυλάκια που διέσχιζαν τον κήπο. Το πότισμα γινόταν μια φορά κάθε μέρα τους καλοκαιρινούς μήνες.

Η γούρνα μέσα είχε πολλά βατράχια, που με ένα μακρύ ξύλο τα παρενοχλούσα κάθε φορά που τα έβλεπα. Κυνηγούσα τα μεγάλα βατράχια, ενώ τα μικρά τα λυπόμουναι και τα άφηνα στην ησυχία τους. Αυτό που μου είχε κάνει εντύπωση ήταν οι πολλοί γυρίνοι που κολυμπούσαν γρήγορα πέρα δώθε. Έλεγε η γιαγιά μου: «Αυτά είναι τα μωρά από τα βατράχια. Του χρόνου που θα ξανάρθεις θα έχουν μεγαλώσει κι αυτά. Μην τα πειράζεις όμως, εσένα θα ήθελες να σε πειράζουν τώρα που είσαι ακόμη μικρός;».

Μέχρι να αδειάσει το νερό της γούρνας, έπαιρνα μικρά ξυλαράκια και τα ονομάτιζα βαρκάκια. Όλα πήγαιναν προς την κατεύθυνση απορροής του νερού όταν άδειαζε η γούρνα και με μια μεγάλη βέργα προσπαθούσα να αποτρέψω το ρούφηγμά τους από την τρύπα και να μην παρασυρθούν στα άγνωστα και δαιδαλώδη αυλάκια του κήπου. Μερικές φορές έπαιρνα μαζί μου φύλλα από τετράδια και έφτιαχνα χάρτινα караβάκια. Τα έριχνα στο νερό κι αυτά στριφογύριζαν συνεχώς μέσα στη γούρνα, μέχρι να βραχούν τελείως και να βουλιάξουν στον χωμάτινο πάτο και να κάνουν παρέα με τους γυρίνους.

Παρακάλεσα τον πατέρα μου να μου αγοράσει ένα πλαστικό караβάκι από το μπακάλικο του χωριού, για να παίζω κάθε φορά που θα πήγαινα στην γούρνα. Ο πατέρας μου έκανε το χατίρι και την άλλη μέρα, νάσου μου στην γούρνα μαζί με την γιαγιά και το караβάκι στην τσέπη μου. Ενόσω η γιαγιά σκάλιζε τον κήπο και τον ετοίμαζε για πότισμα, ρίχνω το караβάκι στο νερό και το κινούσα πέρα-δώθε με μια βέργα. Μαστίγωναι και τα ήσυχα νερά για να δημιουργούνται κύματα και να κάνουν το ταξίδι του πιο εντυπωσιακό, με ανεβοκατεβάσματα και ταρακουνήματα, ώσπου στο τέλος μπάταρε και βούλιαξε. Με το μακρύ ξύλο το ξανάφερνα κοντά μου και... φτού! κι από την αρχή.

Σε μια στιγμή, η γιαγιά μου ανοίγει την βουλώστρα και το νερό με ορμή άρχισε να αδειάζει την γούρνα. Το караβάκι μου παρασύρθηκε από την ροή, πέρασε την τρύπα χωρίς να προλάβω να το πιάσω και κύλησε στο αυλάκι του κήπου. Χάθηκε ανάμεσα στις φασολιές, στις κολοκυθιές και στις ντοματιές. Προσπάθησα να το βρω, αλλά μάταια. Αυτό είχε χωθεί μέσα στα ζαρζαβατικά, χωρίς να μπορώ να διακρίνω σε ποια ρίζα είχε σφηνωθεί. Το 'πα και στην γιαγιά μου και μαζί αρχίσαμε να ψάχνουμε ανάμεσα στα φύλλα. Πέρασε καμιά ώρα και το караβάκι ήταν άφαντο, λες και το κατάπιε η γης και η λάσπη. Πάει χάθηκε...

Στεναχωρημένος γύρισα σπίτι και είπα στη μάνα μου ότι το караβάκι πνίγηκε στο παρθενικό του ταξίδι. Έκανα τρεις μέρες να ξαναπάω στην γούρνα. Δεν ήθελα να σκέπτομαι ότι το παιχνίδι μου είχε χαθεί, χωρίς να προλάβω έστω και λίγο να το χαρώ και να παίξω μαζί του και με την φαντασία μου.

Σε λίγες μέρες, η γιαγιά το «βρήκε» σκαλίζοντας τα κολοκυθάκια στον κήπο και το άφησε στο κρεβάτι μου. Δεν ξέρω αν ήταν το ίδιο που είχα χάσει, ή ο πατέρας μου αγόρασε ένα καινούργιο διότι δεν άντεχε να με βλέπει στεναχωρημένο.

Την επομένη μέρα ξαναπήγα στην γούρνα, αλλά αυτή τη φορά το караβάκι μου το είχα δεμένο με ένα μακρύ σπάγκο. Το ταξίδευσαι με σιγουριά σε όλη την γούρνα, ακόμη και όταν η γιαγιά άνοιγε την βουλώστρα. Μόλις το караβάκι πήγαινε με ορμή προς την τρύπα εξόδου του νερού, το τραβούσαι γρήγορα και το έφερνα κοντά μου. Μα πάλι ξαναμολούσαι το σκοινί για να το βλέπω να πλέει κάνοντας μεγάλους κύκλους, ακολουθώντας νωχελικά το υδάτινο ρεύμα της γούρνας που σιγά-σιγά άδειαζε.

Στην γούρνα υπήρχαν και μεγάλες πλακουτσωτές πέτρες που χρησίμευαν για πατήματα, ώστε να μπορεί κάποιος να πάει από την μια μεριά στην άλλη. Πολλές φορές είχα τσαλαβουτήσει στο νερό, πηδώντας από πέτρα σε πέτρα και προσπαθώντας να κυνηγήσω κανένα μεγάλο βατράχι. Γύριζαι σπίτι με τα παπούτσια μουσκεμα και λερωμένα από τα χώματα που κολλούσαν πάνω τους. Η μάνα μου με μάλωνε, αλλά εγώ δεν το έβαζαι «κάτω». Και την άλλη μέρα, πάλι με μισοβρεγμένα παπούτσια και κάλτσες ξαναγύριζαι.

Η γούρνα ήταν μια «διασκέδαση» στην πρωινιάτικη μονοτονία και συνάμα ένας τόπος, στον οποίον η παιδική φαντασία έβρισκε γόνιμο έδαφος για δημιουργία.

Επίλογος

Τα τελευταία χρόνια επιδιώκω να επισκέπτομαι την Περίστα όλο και πιο συχνά, μόνος μου ή με παρέα από Αθηναίους φίλους, ή και συναδέλφους μου.

Ιδιαίτερα όμως, όταν πηγαίνω ολομόναχος, «την καταβρίσκω» με την γαλήνη που εισπράττω από το αγνάντεμα των τριγύρω βουνοκορφών και από την αυτοσυγκέντρωση που ακολουθεί η ησυχία, η ηρεμία, η απομόνωση και η μοναξιά της ζωής στο χωριό.



Η Περίστα.

Σημ. Το κείμενο γράφτηκε τον χειμώνα του 2013.